

Міжнародна
організація
праці

VISION
ZERO
FUND

SCORE

► Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах

ПОСІБНИК ДЛЯ ТРЕНЕРІВ

► **Покращення безпеки та здоров'я
на роботі на малих і середніх
підприємствах**

ПОСІБНИК ДЛЯ ТРЕНЕРІВ

▶ ПОДЯКА

Цей документ є результатом співробітництва Відділу з питань адміністрації праці, інспекції праці та безпеки й здоров'я на роботі (LABADMIN/OSH) Міжнародної організації праці (МОП), Програми МОП зі сталих конкурентоспроможних і відповідальних підприємств (SCORE) та Програми МОП Vision Zero Fund (VZF). Документ підготували Ендрю Крістіан, технічний спеціаліст з інспекції праці та безпеки й здоров'я на роботі LABADMIN/OSH, Пранаті Мехта, технічний спеціаліст SCORE, і Марія Е. Мунаретто, технічний спеціаліст VZF, за підтримки Івенса Лвангі, технічного спеціаліста відділення VZF в Ефіопії, і Кесава Муралі Канапаті, технічного спеціаліста програми «Краща праця».

Відділ із питань адміністрації праці, інспекції праці та безпеки й здоров'я на роботі (LABADMIN/OSH)

LABADMIN/OSH працює в таких сферах, як адміністрація праці, інспекція праці та безпека й здоров'я на роботі, розробляючи комплексні стратегії надання послуг і продуктів як ефективних рішень пріоритетних проблем урядів, роботодавців і працівників. Через флагманську програму «Безпека і здоров'я для всіх» відділ надає підтримку партнерам МОП у чотирьох стратегічних напрямках: підвищення рівня знань, зміцнення спроможності держав, створення сприятливих національних рамкових умов і сприяння попиту на безпечні та здорові умови праці.

Програма «Сталі конкурентоспроможні та відповідальні підприємства» (SCORE)

SCORE — глобальна програма МОП, спрямована на підвищення продуктивності й покращення умов праці на малих і середніх підприємствах (МСП). Головна мета цієї програми — ефективна реалізація навчального комплексу SCORE Training, в якому практичні аудиторні заняття поєднуються з консультаціями безпосередньо на підприємствах.

Додаткова інформація:
ilo.org/score

Програма Vision Zero Fund (VZF)

VZF об'єднує уряди, організації роботодавців і працівників, компанії та інші зацікавлені сторони задля спільного руху вперед до зменшення до нуля кількості пов'язаних із роботою нещасних випадків, травм і захворювань із тяжким і смертельним наслідком у глобальних виробничо-збутових ланцюжках. Вона працює на світовому, національному рівнях і на рівні підприємств, покращуючи сприятливе середовище з безпечними та здоровими умовами праці, вдосконалюючи національні правові та політичні основи й запроваджуючи ефективніші механізми запобігання, захисту й компенсації для жінок і чоловіків, зайнятих у цільових виробничо-збутових ланцюжках. Додаткова інформація: ilo.org/vzf

Copyright © Міжнародна організація праці, 2021

Вперше опубліковано у 2021 р.

На видання Міжнародного бюро праці поширюється видавниче право згідно з Протоколом 2 Загальної конвенції про авторські права. Однак короткі витяги з них можуть передруковуватися без спеціального дозволу за умови зазначення джерела. Звернення щодо передруку або перекладу потрібно надсилати до Відділу публікацій МОП (видавничі права та дозволи) за адресою: ILO Publications (Rights and Licensing), International Labour Office, CH-1211 Geneva 22, Switzerland, або електронною поштою: rights@ilo.org. Міжнародне бюро праці вітає такі звернення.

Робити копії цієї публікації можуть бібліотеки, інститути та інші користувачі, зареєстровані в організаціях інтелектуальної власності, відповідно до умов виданої їм для цих цілей ліцензії. Щоб знайти у своїй країні організацію з питань отримання права на копіювання публікацій, відвідайте вебсайт www.ifrro.org.

Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах (включає «Посібник для тренерів», «Посібник для слухачів» і презентацію у форматі PPT)

Міжнародне бюро праці — Женева: МБП, 2021 р.

ISBN: 9789220339619 (друкований варіант),

ISBN: 9789220339626 (інтернет-варіант у форматі pdf)

Також видано англійською мовою: Improving occupational safety and health in small and medium-sized enterprises, ISBN 9789220339619 (друкований варіант), ISBN: 9789220339626 (інтернет-варіант у форматі pdf); французькою мовою: Améliorer la sécurité et la santé au travail dans les petites et moyennes entreprises, ISBN 9789220342176 (друкований варіант), 9789220342046 (інтернет-варіант у форматі pdf); та іспанською мовою: Mejora de la seguridad y salud en el trabajo en las pequeñas y medianas empresas, ISBN 9789220342183 (друкований варіант), 9789220342039 (інтернет-варіант у форматі pdf).

Найменування, які використовують у публікаціях МБП, відповідають практиці ООН, а подані в них матеріали не означають відображення будь-якої точки зору Міжнародного бюро праці на правовий статус будь-якої країни, регіону чи території або їхньої влади, а також демаркації їхніх кордонів.

За погляди, відображені в опублікованих авторських статтях, дослідженнях та в інших матеріалах, відповідають виключно їхні автори, а публікація не означає згоди з цими поглядами з боку Міжнародного бюро праці.

Посилання на найменування фірм чи комерційних продуктів або процесів не означає їх схвалення з боку Міжнародного бюро праці, а відсутність згадування певної фірми, комерційного продукту чи процесу не свідчить про їх несхвалення.

Для отримання додаткової інформації про публікації і цифрові продукти МБП відвідайте наш вебсайт: www.ilo.org/publns.

Матеріал підготовлений за фінансової допомоги Європейського Союзу. Висловлені в ньому погляди жодним чином не можуть вважатися відображенням офіційної позиції Європейського Союзу.

**ПРЯМУЄМО
РАЗОМ**

Цю публікацію перекладено українською мовою в рамках Проєкту ЄС-МОП «На шляху до безпечної, здорової та задекларованої праці в Україні» (www.ilo.org/shd4Ukraine).

ЗМІСТ

1. Вступ	9
2. Навчальний модуль «Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах»	10
Роль тренера	10
Цілі	11
3. Програма тренінгу	12
4. Плани занять	13
День 1	14
Заняття 1. Вступ до безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах	14
Заняття 2. Терміни та поняття з безпеки та здоров'я на роботі	15
Заняття 3. Оцінка ризиків: процес	17
День 2	19
Заняття 4. Ієрархія заходів із контролю	19
Заняття 5. Оцінка ризиків: процес (продовження)	20
Заняття 6. Системи управління безпекою та здоров'ям на роботі	21
Заняття 7. Ужиття заходів	22
5. Роздаткові матеріали	24
РМ 1. Програма тренінгу	24
РМ 2. Форма щоденної оцінки	25
РМ 3. Шаблон оцінки ризиків	25
РМ 4. Зразок форми повідомлення про інциденти на роботі	28
РМ 5. Виявлення осіб, які зазнають ризику, і оцінка наявного рівня ризиків у вашій робочій зоні	30

РМ 6а. Перелік ідей з удосконалення	31
РМ 6б. План вдосконалення діяльності підприємства (ПВП)	32
РМ 7. Оцінка тренінгу	33
6. Підказки для тренера	35
ПдТ 1. Перелік завдань тренера	35
ПдТ 2. Вправа «Малі підприємства, великі проблеми»	35
ПдТ 3. Вправа «На фабриці — 1»	36
ПдТ 4. Вправа «На фабриці — 2»	36
ПдТ 5. Вправа «На фабриці — 3»	38
ПдТ 6. Вправа щодо заходів	38
ПдТ 7. Вправа «Спільний комітет із безпеки та здоров'я»	40
Корисні посилання	41

▶ 1. ВСТУП

У цьому «Посібнику для тренерів» подано інформацію та інструкції з професіонального аудиторного проведення навчального модуля МОП «Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах».

Навчальний модуль розроблено Програмою МОП зі сталих конкурентоспроможних і відповідальних підприємств (SCORE), Відділом із питань адміністрації праці, інспекції праці та безпеки й здоров'я на роботі МОП (LABADMIN/OSH) та Програмою МОП Vision Zero Fund (VZF). За основу для розроблення цього навчального модуля було взято навчальний модуль Програми SCORE «Безпека та здоров'я на роботі — платформа продуктивності».

▶ НА КОГО РОЗРАХОВАНИЙ ЦЕЙ «ПОСІБНИК ДЛЯ ТРЕНЕРІВ»?

Цей посібник розрахований на нових і досвідчених тренерів із безпеки і здоров'я на роботі (БЗР). Він допоможе тренерам створити можливості для активного засвоєння учасниками навчального матеріалу, а завдяки передбаченим у ньому навчальним засобам учасники зможуть застосувати на роботі отримані в аудиторії знання.

▶ ЯК КОРИСТУВАТИСЯ ПОСІБНИКОМ

Щоб підготувати та провести тренінг, тренери можуть скористатися планами занять, покроковими інструкціями та роздатковими матеріалами, наведеними в посібнику. Для того, щоб забезпечити проведення якісних тренінгів, що відповідають стандартам МОП, рекомендуємо тренерам використовувати посібник разом з іншими допоміжними матеріалами:

- ▶ посібником для слухачів модуля МОП «Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах»;
- ▶ презентацією модуля МОП «Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах».

► 2. МОДУЛЬ МОП «ПОКРАЩЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я НА РОБОТІ НА МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВАХ»

Модуль МОП «Покращення безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах» призначений для проведення навчання з безпеки та здоров'я на роботі. Його мета — надати засоби, що допоможуть вам виявити ризики для безпеки та здоров'я у робочих зонах і запропонувати відповідні рішення. Модуль орієнтований на застосування методики навчання, яка передбачає:

- спільне вирішення задач;
- спілкування та співпрацю на роботі;
- системний підхід до вдосконалення;
- вимірювання безперервного вдосконалення.

► РОЛЬ ТРЕНЕРА

Ваша роль як тренера цього модуля полягає в тому, щоб зосередитися на вищезазначених підходах. Отже, вам необхідно буде надати учасникам конкретні приклади того, як приділення уваги формуванню командного духу та спілкуванню на роботі може покращити належну практику підприємства, підвищити його рентабельність і конкурентоспроможність. Після тренінгу вам слід ознайомитися з анкетною самооцінкою, заповненою кожним підприємством, і у співпраці з групами з удосконалення діяльності підприємств розробити план дій, який має бути виконаний за чотири-шість тижнів після тренінгу.

Залучення працівників є передумовою успішного проведення цієї програми та будь-яких зусиль з удосконалення. Вам необхідно буде підкреслювати цю тезу на всіх заходах і презентаціях.

Цей модуль включає сім занять, починаючи із загального вступу до курсу навчання, проходження модуля і закінчуючи заняттям «Ужиття заходів». Рекомендується провести ці заняття у форматі дводенного тренінгу (шість годин на день). Проте, залежно від готовності учасників та інших значущих факторів, може знадобитися певна гнучкість. Пам'ятайте, будь ласка, що ці тренінги повинні бути практичними та ґрунтуватися на широкій участі, даючи учасникам змогу ділитися досвідом і знаннями.

Перелік завдань тренера наведено у підказках для тренера (ПдТ 1). Вони допоможуть вам підготувати тренінг.

► ЦІЛІ

Після проходження цього модуля учасники зможуть:

- виявляти й оцінювати небезпечні фактори та ризики для безпеки та здоров'я;
- використовувати ключові практичні засоби та процедури для усунення або зменшення ризиків:
 - систему управління безпекою та здоров'ям на роботі й відповідну політику;
 - спільний комітет із безпеки та здоров'я;
 - відповідні стандарти безпеки.
- керувати повсякденною діяльністю здорових/безпечних робочих зон.

Для того, щоб досягти цих цілей, тренер повинен створити навчальне середовище за допомогою методів, заснованих на широкій участі, як-от групові дискусії, моделювання, імітаційне моделювання, мозковий штурм, обмін досвідом, вправи, аналіз конкретних прикладів, рольові ігри тощо.

Сучасні методи навчання дорослих ґрунтуються на співпраці та обміні досвідом. Тренінг має стати можливістю для активного висловлення ідей та обміну ними згідно із сукупністю загальних принципів. Тихих/сором'язливих учасників слід заохочувати до участі в дискусіях і заходах, створюючи дружню атмосферу, де кожний почувається зручно. Тренер повинен забезпечити, щоб головна увага була зосереджена на темах тренінгу, а строки дотримувалися, але тренеру слід створити умови для активної участі, де поважаються ґендерні особливості й залучаються всі учасники. Щоб забезпечити додержання цього проактивного, заснованого на широкій участі підходу, заняття слід проводити не як традиційні лекції, а як процес «спільного пізнання», в якому тренер ставить запитання, стимулює мозковий штурм і критичне мислення, надає учасникам позитивні відгуки та забезпечує, щоб усі відчували, що їх дуже цінують — причому цінують однаково.

Примітки, що допомагають тренерам проводити презентацію у форматі PowerPoint (яка містить сім занять і відповідні вправи), також наведені у цій презентації.

3. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ

Тренінг розбито на два дні: три заняття заплановано на перший день, чотири — на другий. Цей формат дає змогу провести стислі заняття з чіткими цілями.

Кожне заняття включає вправи, що допомагають учасникам досягти цілей заняття. Більшість вправ — це підготовча робота до розроблення планів дій на останньому занятті.

День 1	Тема	Участь у заходах
08:30 – 10:00	- Вітання - Представлення учасників - Цілі тренінгу - Презентація програми	Презентація Тренер і учасники
	Заняття 1. Вступ до безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах: огляд і обґрунтування	Презентація та загальне обговорення
10:00 – 10:30	Перерва на чай/каву	
10:30 – 12:00	Заняття 2. Терміни та поняття з БЗР	Презентація – тренер
12:00 – 12:30	Вправа «Знайдіть небезпечні фактори» Вправа Управління безпеки праці штату Новий Південний Уельс (Австралія)	Робота в групах і загальне обговорення
12:30 – 13:30	Обід	
13:30 – 14:30	Заняття 3. Оцінка ризиків: процес Крок 1. Виявити небезпечні фактори	Презентація – тренер
14:30 – 15:00	Перерва на чай/каву	
15:00 – 15:20	Вправа «На фабриці – 1»: виявлення небезпечних факторів у вашій робочій зоні	Робота в групах і загальне обговорення
15:20 – 16:00	Крок 2. Визначити, кому може бути завдано шкоди та як саме. Оцінка наявного ризику	Презентація – тренер
	Крок 3. Визначити заходи з контролю ризиків для безпеки та здоров'я і прийняти рішення щодо них	
16:00 – 16:30	Вправа «На фабриці – 2»: виявлення осіб, які зазнають ризику, та оцінка наявного рівня ризиків у робочих зонах	Робота в групах і загальне обговорення

День 2	Тема	Участь у заходах
08:30 – 08:40	Огляд підсумків дня 1 і вступ до дня 2	Презентація Тренер і учасники
08:40 – 10:00	Заняття 4. Ієрархія заходів із контролю	Презентація – тренер
10:00 – 10:30	Перерва на чай/каву	
10:30 – 11:00	Вправа «Готовий одяг»	Усі – загальне обговорення
11:00 – 12:30	Заняття 5. Оцінка ризиків (продовження) Вправа «На фабриці – 3»: пропонування заходів із контролю. Додаткова вправа щодо свердлильного верстата	Презентація та вправа
12:30 – 13:30	Обід	
13:30 – 14:30	Заняття 6. Системи управління БЗР	Тренер і учасники
14:30 – 15:00	Перерва на чай/каву	
	Заняття 7. Ужиття заходів	Презентація – тренер
15:00 – 16:00	Вправа щодо заходів	Презентація – тренер
16:00 – 16:30	Оцінка тренінгу та пропозиції	Усі

► 4. ПЛАНИ ЗАНЯТЬ

Заняття сплановані так, щоб по завершенню кожного учасники розуміли тему заняття, засвоїли його зміст і виконали вправи, що сприятиме плануванню заходів на останньому занятті.

Для всіх занять вам знадобиться:

- фліпчарт;
- цифровий проектор;
- маркери;
- слайди PowerPoint;
- посібник для слухачів (ПС).

У цьому посібнику містяться додаткова інформація й роздаткові матеріали. У планах занять зазначено, де їх слід використовувати. Презентація також містить корисну інформацію про те, коли їх слід використовувати.

ПРИМІТКИ: Для всієї роботи у групах учасники будуть об'єднані у малі групи (5–6 учасників на групу, можливо, з одного підприємства). На всіх заняттях має бути фліпчарт.

► ДЕНЬ 1

ЗАНЯТТЯ 1. ВСТУП ДО БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я НА РОБОТІ (БЗР) НА МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВАХ (МСП)

МЕТА: надати огляд ролі БЗР у покращенні життя працівників, а також у цілому в сприянні здоров'ю та добробуту на ключових підприємствах задля економічного розвитку в світовому масштабі. Проілюструвати, чому підприємствам важливо приділяти увагу БЗР.

Зазначити, що МСП мають особливі потреби з БЗР, тому що для них зазвичай характерними є підвищені ризики для безпеки та здоров'я на роботі, а також обмежений доступ до ресурсів.

ФОРМАТ: лекція

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint (заняття 1), ПдТ 2. Роздаткові матеріали: Посібник для слухачів (ПС), Роздатковий матеріал (РМ) 1

ОХОПЛЮЄ: вступ і главу 1 ПС

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год. 30 хв.

► ПЛАН ЗАНЯТТЯ

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
30 хв.	Вітання Представлення Очікування	Привітайте учасників, запропонуйте їм представитися та представити свої команди. Попросіть одного учасника з кожного підприємства стисло презентувати своє підприємство та свої очікування від тренінгу	ПС – Вступ
30 хв.	Огляд Цілі та програма тренінгу	Лекція: - Дайте огляд навчального модуля - Цілі та програма тренінгу - Співвіднесіть очікування та зміст тренінгу	Слайди PowerPoint Програма тренінгу (РМ 1)

продовження на наступній сторінці

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
30 хв.	Заняття 1. Вступ до безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах	Лекція з мозковим штурмом: - запитайте учасників про їхні знання з БЗР - запитайте учасників про проблеми, з якими МСП стикаються в реалізації заходів із БЗР, а також про те, що можна зробити для подолання цих проблем - Презентація 1 - Зв'яжіть відповіді учасників із презентацією	Слайди PowerPoint ПС – глава 1

► Це вступне заняття складається з трьох частин однакової тривалості (30 хвилин кожна). Під час цього заняття учасники дізнаються про проблеми, з якими МСП стикаються у запровадженні заходів із безпеки та здоров'я на роботі, і обговорять ці проблеми, а також ознайомляться із тим, як МСП можуть покращувати стан безпеки та здоров'я на роботі (ПдТ 2).¹

Станом на кінець Презентації 1 учасники знатимуть про проблеми та сильні сторони МСП у сфері БЗР та інших сферах: з одного боку, МСП через їхній характер і розмір стикаються з багатьма обмеженнями та перепонами, але якщо їх розглядати в цілому (у комплексі), вони становлять значне глобальне джерело зайнятості. Це означає, що покращення безпеки та здоров'я працівників може позначитися на великій частці населення світу. Інакше кажучи, МСП можуть позитивно впливати на ситуацію: вони можуть робити істотний внесок у здоров'я в глобальному масштабі.

Щоб підкріпити цю тезу, можете навести приклад програм сприяння здоровому способу життя на підприємствах (як, наприклад, здорове харчування в їдальні, групи схуднення, фізкультурні групи тощо), спрямованих на зміцнення здоров'я та підвищення продуктивності праці. Працівники у свою чергу можуть поширювати ці хороші звички у сім'ях та серед друзів. Отже, важливо запровадити ідею про те, що **БЗР може покращувати життя не тільки працівників, а й усього населення в цілому**. Це повідомлення буде розширено та узагальнено на наступному занятті.

ЗАНЯТТЯ 2. ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ З БЗР

МЕТА: учасники зможуть описати цілі, принципи та характеристики БЗР, а також їхнє значення для сприяння покращенню БЗР. Вони також визначать і порівнюють схожі та відмінні особливості понять у сфері БЗР, що є чинними у їхніх країнах, національне законодавство з БЗР та міжнародний досвід² у цій царині. Крім того, вони зрозуміють важливість розбудови та підтримання культури профілактики в галузі безпеки та здоров'я на їхніх підприємствах. Нарешті, буде висвітлено важливу роль підприємства у сприянні зміцненню здоров'я у світовому масштабі.

1. Слайд із текстом цієї вправи включений до відповідних презентацій, щоб полегшити ваше завдання та забезпечити, щоб ці заходи не були пропущені.

2. Бази даних, що містять інформацію про національне законодавство і міжнародні акти та норми, включені до розділу «Корисні посилання». До них можна звертатися за конкретною інформацією про основні закони та положення з БЗР, чинні в тій країні, в якій проводиться тренінг.

ФОРМАТ: лекція, групове обговорення щодо виявлення небезпечних факторів і порівняння небезпечного фактора з ризиком.

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint (заняття 2), вправа «Знайдіть небезпечні фактори — приклад зі штату Новий Південний Уельс (Австралія)» (слайди PowerPoint)

ОХОПЛЮЄ: главу 2 ПС.

ТРИВАЛІСТЬ: 2 год.

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
90 хв.	Заняття 2 Терміни та поняття з БЗР: – небезпечний фактор – ризик – прийнятний ризик – аварійні ситуації/інциденти – небезпечні події – нещасні випадки на роботі – професійні захворювання – безпека на роботі – здоров'я на роботі – запобігання – культура профілактики в галузі безпеки та здоров'я	Мозковий штурм: – запитайте учасників про те, що вони розуміють під терміном «небезпечні фактори» Лекція: – визначте і проілюструйте основні поняття з БЗР за допомогою практичних прикладів; – запропонуйте учасникам повідомити про інциденти, зафіксувати їх та розслідувати на предмет ужиття коригувальних заходів. Як орієнтир надайте РМ 4; – підкресліть важливість запровадження та підтримання культури профілактики в галузі БЗР	Слайди PowerPoint ПС – глава 2
30 хв.	Вправа: «Знайдіть небезпечні фактори» — вправа зі штату Новий Південний Уельс (Австралія)	Індивідуальна робота: заохотьте дискусію щодо виявлення небезпечних факторів	Слайди PowerPoint

ПРИМІТКИ: Це заняття закладає підвалини для розуміння та покращення БЗР: знання чітких понять і визначень термінів також допомагає учасникам «говорити однією мовою». Імовірно за все, вам доведеться уточнювати такі поняття, як «небезпечний фактор» і «ризик», які часто плутають³. Презентація містить ілюстрації, на яких чітко видні відмінності між цими двома поняттями. Перш ніж рухатися далі, вам слід забезпечити, щоб цей момент був зрозумілим для всіх, наприклад: попросіть учасників навести

3. **Небезпечний фактор** — це будь-що, здатне завдати шкоди або ушкодження здоров'ю людини. **Ризик** — це поєднання імовірності (високої чи низької) того, що небезпечний фактор дійсно призведе до травми чи захворювання, разом із показником можливої тяжкості шкоди.

прикладі різних небезпечних факторів і ризиків на роботі, які їм відомі. Потім попросить їх пояснити групі різницю між цими двома поняттями. Посильте позитивну мотивацію учасників, визнавши їхню здатність спостерігати й креативно мислити. Зазначте, що деякі небезпечні фактори є очевиднішими/помітнішими (наприклад, незахищене лезо, підвішений вантаж, транспортні засоби), тоді як інші можуть потребувати додаткового обмірковування (як-от екстремальні температури, бактерії, токсичні хімікати, відсутність підготовки, насильство на роботі тощо).

Це заняття також є для вас нагодою підкреслити, що професійні захворювання спричиняють більше смертей⁴, ніж нещасні випадки на роботі — це, ймовірно, здивує більшість учасників. Із позитивних моментів вам слід уточнити, що безпечні та здорові умови у робочих зонах можуть запобігати і нещасним випадкам, і захворюванням.

На обговорення заслуговує і визначення поняття «здоров'я», тому що воно еволюціонувало у ширшу концепцію, яка включає благополуччя⁵, а не тільки відсутність хвороб (як вважалося в минулому). Дуже важливо також наголосити на різних проявах уразливості, що існують серед працівників через їхні стать, вік, стан (наприклад, вагітність, відновлення після травми чи хвороби, інвалідність), міграційний статус та інші характеристики, які можуть піддавати їх підвищеному ризику порівняно з іншими працівниками. Запитайте учасників, чи на їхніх підприємствах є уразливі працівники й про те, як задовольняються їхні потреби. Це може сприяти виробленню ідей щодо вдосконалення.

Щоб підтвердити важливість запобігання, яке є головним стовпом сучасної БЗР, можете запропонувати, щоб учасники процитували місцеві прислів'я, яких дуже багато в різних культурах, наприклад: «Спочатку краще берегтися, ніж потім лікуватись».

Посилання на картинки, прислів'я і трошки гумору допоможуть вам привернути й утримувати увагу групи, тому без вагань користуйтеся ними впродовж усього тренінгу!

ЗАНЯТТЯ 3. ОЦІНКА РИЗИКІВ: ПРОЦЕС

МЕТА: учасники ознайомляться з оцінкою ризиків, ключовим інструментом покращення БЗР на роботі. Будуть представлені та застосовані практичні засоби оцінки ризиків, як-от картування ризиків і матриці ризиків.

У кінці цього заняття учасники розумітимуть поняття «оцінка ризиків» і зможуть:

- ▶ виявляти небезпечні фактори;
- ▶ визначати, кому може бути завдано шкоди та як саме;
- ▶ оцінювати ризики у робочих зонах;
- ▶ знати і використовувати карти й матриці ризиків.

4. Приблизно вшестеро.

5. ВООЗ визначає здоров'я як «стан повного фізичного, душевного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних дефектів».

ФОРМАТ: лекція, робота в групах, індивідуальна робота

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint (заняття 3), вправа «На фабриці — 1» (слайди PowerPoint), ПдТ 4, вправа «На фабриці — 2». Роздаткові матеріали: РМ3 — шаблон оцінки ризиків, РМ 5 для вправи «На фабриці — 2»: виявлення осіб, які зазнають ризику, та оцінка наявного рівня ризиків у вашій робочій зоні.

ОХОПЛЮЄ: главу 3 ПС.

ТРИВАЛІСТЬ: 2 год. 30 хв.

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
1 год.	Заняття 3. Оцінка ризиків	Мозковий штурм: запитайте учасників, як вони виявляють небезпечні фактори на своєму підприємстві Лекція Обґрунтування системного підходу до виявлення небезпечних факторів Представлення першого кроку з шаблону оцінки ризиків	Слайди PowerPoint Фліпчарт ПС — глава 3
20 хв.	Вправа «На фабриці — 1»: виявлення небезпечних факторів у вашій робочій зоні. Кожний учасник записує три небезпечні фактори, наявні у їхніх робочих зонах	Індивідуальна робота	ПдТ 3, вправа «На фабриці — 1»
40 хв.	Заняття 3: Оцінка ризиків: – кому може бути завдано шкоди та як саме; – аналіз ризиків	Лекція Представлення кроків 2 і 3 з шаблону оцінки ризиків	Слайди PowerPoint ПС — глава 3
30 хв.	Вправа «На фабриці — 2»: оцінка ризиків у вашій робочій зоні. Учасники за допомогою своїх відповідей на вправу «На фабриці — 1», карт і матриць ризиків просуваються далі в оцінюванні ризиків на підприємстві, визначаючи, кому може бути завдано шкоди та як саме	Робота в групах	ПдТ 4, РМ 5 Вправа «На фабриці — 2»: виявлення осіб, які зазнають ризику, а також оцінка наявного рівня ризиків у вашій робочій зоні. РМ 2

ПРИМІТКИ:

1) У Посібнику для слухачів наведено посилання на брошуру «Посібник із п'яти кроків оцінки ризиків». Вона містить поради та шаблон (РМ 3), який є дуже корисним для проведення оцінки ризиків на підприємстві.⁶

2) Якщо це є актуальним для цього тренінгу, у РМ 2 наведено форму щоденної оцінки, яку учасники мають заповнити наприкінці першого дня. Цей РМ може бути наданий учасникам або разом із комплектом навчальних матеріалів курсу, або після завершення навчальних заходів першого дня. Другий варіант дає змогу не відволікатися від змісту тренінгу. Відгуки, надані під час роботи з цим РМ, можуть допомогти зрозуміти, чи вчаться учасники так, як очікувалося, і відповідним чином відкоригувати заходи другого дня.

► ДЕНЬ 2

ЗАНЯТТЯ 4. ІЄРАРХІЯ ЗАХОДІВ ІЗ КОНТРОЛЮ

МЕТА: представити заходи з контролю ризиків та ієрархію заходів із контролю. Визначити заходи з контролю ризиків і прийняти рішення щодо цих заходів. Проаналізувати, що ваше підприємство наразі робить для контролю ризиків, і визначити, що можна зробити далі. Будуть у широкій перспективі висвітлені основні елементи й успішні практики, що сприяють контролю ризиків на підприємстві.

По завершенню цього заняття учасники:

- розумітимуть заходи з контролю ризиків і знатимуть, як вибирати й застосовувати їх згідно з ієрархією заходів із контролю;
- зможуть визначити заходи з контролю ризиків для зменшення ризику до прийнятного рівня і прийняти рішення щодо цих заходів.

ФОРМАТ: лекція, робота в групах

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint (заняття 4), РМ 3 «Шаблон оцінки ризиків», слайди вправи «Готовий одяг». Відеоматеріал «Приклади захисної огорожі машин та інших засобів забезпечення безпеки» (<https://youtu.be/8qX763adac4>), тривалість 2,51 хв.)

ОХОПЛЮЄ: главу 3 ПС

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год. 50 хв.

6. https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/publications/WCMS_232886/lang--en/index.htm

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
1 год. 20 хв.	Заняття 4: - ієрархія заходів із контролю; - вибір матеріалів, інструментів, обладнання, процесів; - технічне обслуговування; - знаки безпеки; - порядок виконання робіт. Аварійні та евакуаційні системи Господарське забезпечення Гігієна та добробут Освіта і професійна підготовка Нагляд	Мозковий штурм: запитайте учасників, як вони виявляють небезпечні фактори на своєму підприємстві Лекція Обґрунтування системного підходу до виявлення небезпечних факторів Представлення першого кроку із шаблону оцінки ризиків Індивідуальна робота Лекція Представлення другого і третього кроків із оцінки ризиків	Слайди PowerPoint ПС — глава 3 Відеоматеріал «Приклади захисної огорожі машин та інших засобів безпеки»
30 хв.	Вправа «Готовий одяг»	Робота в групах	Вправа «Готовий одяг» Слайди PowerPoint

ЗАНЯТТЯ 5. ОЦІНКА РИЗИКІВ: ПРОЦЕС (ПРОДОВЖЕННЯ)

МЕТА: учасникам буде запропоновано застосувати ієрархію заходів із контролю як логічну та ефективну стратегію запобігання. Будуть обговорені кроки 4 та 5 із оцінки ризиків (зафіксувати, хто відповідає за реалізацію заходів із контролю та яких саме, а також строки виконання). Будуть представлені інші елементи та приклади успішних практик, що сприяють контролюванню ризиків на роботі.

У результаті цього заняття учасники:

- ▶ матимуть глибші знання про заходи з контролю ризиків;
- ▶ запропонують заходи з контролю ризиків, за допомогою яких можна було б зменшити ризики, виявлені під час попередніх вправ;
- ▶ зрозуміють кроки 4 та 5 процесу оцінки ризиків.

ФОРМАТ: лекція, робота в групах

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint; результати вправи «На фабриці – 2»; ПдТ 5: вправа «На фабриці – 3»

ОХОПЛЮЄ: главу 3 ПС

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год. 30 хв.

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
60 хв.	Заняття 5: Оцінювання ризиків: процес (продовження) Вправа «На фабриці — 3»: за результатами попередньої роботи в групах (вправа «На фабриці — 2») виберіть відповідні та здійсненні заходи з контролю ризиків, ураховуючи ієрархію заходів із контролю	Лекція Ілюструються інші важливі елементи контролю ризиків	Слайди PowerPoint ПС — глава 3
40 хв.		Робота в групах	Результати вправи «На фабриці — 2» ПдТ 5 — вправа «На фабриці – 3»

ЗАНЯТТЯ 6. СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЗР

МЕТА: представити СУБЗР як гнучку систему, що може пристосовуватися до потреб МСП і зосереджуватися на небезпечних факторах і ризиках, пов'язаних з їхньою діяльністю. Наочно пояснити, як цей підхід забезпечує оцінювання всіх небезпечних факторів і ризиків та застосування ефективних заходів із запобігання і контролю. Висвітлити потребу в СУБЗР для безперервного покращення БЗР і надати інструменти для сприяння участі працівників у діяльності підприємства відповідно до національного законодавства, місії та керівних принципів МОП.

ФОРМАТ: лекція, рольова гра

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint (заняття 6)

ОХОПЛЮЄ: главу 4 ПС

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год.

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
1 год.	Заняття 6: Системи управління БЗР Визначення та цілі СУБЗР СУБЗР і підприємства: – аудит; – участь працівників і створення спільного комітету з безпеки та здоров'я. Політика з БЗР на рівні підприємства: – організація; – планування; – реалізація; – оцінка; – заходи з удосконалення.	Лекція Представлення СУБЗР як засобу безперервного покращення БЗР Висвітлення важливості участі працівників відповідно до місії МОП Ознайомлення з елементами, з яких складається сучасна політика з БЗР на підприємстві, та кроки з її застосування, перегляду і розвитку.	Слайди PowerPoint ПС — глава 4

ЗАНЯТТЯ 7. УЖИТТЯ ЗАХОДІВ

МЕТА: учасники будуть ознайомлені з методами здобуття інформації зі звітів про дотримання вимог безпеки та звітів за результатами розслідування нещасних випадків/захворювань, а також вимірювання покращень шляхом візуального спостереження за змінами та показниками стану виконання.

Вони усвідомлять важливість забезпечення безперервного покращення БЗР.

Учасники застосують поняття і методи, вивчені під час тренінгу, для проведення оцінки ризиків на власному підприємстві та формування належних і реалістичних пропозицій щодо контролю ризиків. Потім вони відпрацюють власні навички спілкування, обговорюючи свої пропозиції в аудиторії. Нарешті, вони оцінять зміст і методологію тренінгу, заповнивши форму оцінки та запропонувавши ідеї щодо вдосконалення.

ФОРМАТ: лекція, робота в групах, презентації учасників

МАТЕРІАЛИ: презентація PowerPoint. Вправа щодо заходів. ПдТ 6. Роздаткові матеріали: РМ 6а та 6b — форма оцінки.

ОХОПЛЮЄ: главу 4 ПС

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год. 30 хв.

Час	Зміст	Метод	Ресурси/роздаткові матеріали
1 год.	Заняття 7: Ужиття заходів – Показники стану виконання – На шляху до безперервного вдосконалення	Лекція Робота в групах: Вправа щодо заходів Обговорення	Слайди PowerPoint ПС – глава 4 ПдТ 6 РМ 6а та 6б Фліпчарт
30 хв.	Оцінка тренінгу та пропозиції	Форма письмової оцінки	Форма оцінки
(Не обов'язково; якщо є час, тоді можна виконати цю вправу. На неї знадобиться 20 хв.)	Вправа «Спільний комітет із безпеки та здоров'я»	Рольова гра: учасники утворюють дві групи та міняються ролями (керівники гратимуть працівників і навпаки). Кожна група обирає двох членів, які обговорять випадок ґендерно зумовлених домагань. Кожна група надасть поради своїм представникам. Будуть запропоновані запобіжні та коригувальні заходи	

5. РОЗДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ

► РМ 1. ПРОГРАМА ТРЕНІНГУ

МОДУЛЬ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ: ОРГАНІЗУЙТЕ СВОЮ РОБОЧУ ЗОНУ

Дата проведення:

Місце проведення:

Час	День 1	День 2
08:30–10:00	• Вітання • Представлення учасників • Цілі тренінгу • Презентація програми	Огляд підсумків дня 1 і вступ до дня 2 Заняття 4. Ієрархія заходів із контролю
	Заняття 1. Вступ до безпеки та здоров'я на роботі на малих і середніх підприємствах: огляд і обґрунтування	
10:00–10:30	Перерва на чай/каву	Перерва на чай/каву
10:30–12:00	Заняття 2. Терміни та поняття з БЗР	Вправа «Готовий одяг»
12:00–12:30	Вправа 1 «Знайдіть небезпечні фактори» Вправа Управління безпеки праці штату Новий Південний Уельс (Австралія)	Заняття 5. Оцінка ризиків (продовження) Вправа «На фабриці — 3»: пропонування заходів із контролю Додаткова вправа щодо свердлильного верстата
12:30–13:30	Обід	Обід
13:30–14:30	Заняття 3. Оцінка ризиків Крок 1. Виявити небезпечні фактори	Заняття 6. Системи управління БЗР
14:30–15:00	Перерва на чай/каву	
15:00–15:20	Вправа «На фабриці — 1»: виявлення небезпечних факторів у вашій робочій зоні	Заняття 7. Ужиття заходів Додаткова вправа щодо заходів
15:20–16:00	Крок 2. Визначити, кому може бути завдано шкоди та як саме. Оцінка наявного ризику	
	Крок 3. Визначити заходи з контролю ризиків для безпеки та здоров'я і прийняти рішення щодо них	Оцінка тренінгу та пропозиції
16:00–16:30	Вправа «На фабриці — 2»: виявлення осіб, які зазнають ризику, та оцінка наявного рівня ризиків у вашій робочій зоні	

► РМ 2. ФОРМА ЩОДЕННОЇ ОЦІНКИ

МОДУЛЬ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ: ОРГАНІЗУЙТЕ СВОЮ РОБОЧУ ЗОНУ

Дата проведення:

Модуль: ☐ День 1 ☐ День 2

- Що мені сподобалося:
- Що мені не сподобалося:
- Що мене спантеличило:
- Що можна було б покращити:

► РМ 3. ШАБЛОН ОЦІНКИ РИЗИКІВ

МОП. A 5 Step Guide for Employers, Workers and their Representatives on Conducting Workplace Risk Assessments [П'ять кроків оцінки ризиків на роботі. Посібник для роботодавців, працівників і їхніх представників]. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/publication/wcms_232886.pdf 17 грудня 2013 р.

► Оцінка ризиків

Вид трудової діяльності: Дата проведення оцінки:

Які небезпечні фактори присутні?	Кому може бути завдано шкоди та як саме?	Які заходи з контролю наразі вживаються?	Який існує залишковий ризик?	Чи необхідно зробити ще щось для контролю цього ризику?	Викона-вець заходів	Термін виконання	Виконано

Які небезпечні фактори присутні?	Кому може бути завдано шкоди та як саме?	Які заходи з контролю наразі вживаються?	Який існує залишковий ризик?	Чи необхідно зробити ще щось для контролю цього ризику?	Викона- вець заходів	Термін виконання	Виконано

МОП хотіла б повідомити, що цей шаблон адаптовано з інформації, опублікованої Національною службою з безпеки та здоров'я Великої Британії, за Відкритою державною ліцензією Великої Британії версії 1.0.

► РМ 4. ЗРАЗОК ФОРМИ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ІНЦИДЕНТИ НА РОБОТІ

► ІНСТРУКЦІЇ

Заповніть цю форму для повідомлення про інцидент на роботі, що призвів до травми чи захворювання, небезпечної події чи аварійної ситуації. Поверніть заповнену форму :

Ця форма слугує для документальної фіксації таких інцидентів (виберіть усі підходящі варіанти)

НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК НА РОБОТІ	☐	ПРОФЕСІЙНЕ ЗАХВОРЮВАННЯ	☐
НЕБЕЗПЕЧНА ПОДІЯ	☐	ІНША АВАРІЙНА СИТУАЦІЯ	☐

► ПОТЕРПІЛА ОСОБА

Заповнюється травмованою/захворілою особою, якщо це є можливим.

Прізвище особи, котра заповнила повідомлення:

Стать Дата народження Дата початку роботи

Функція Підрозділ

Прізвище безпосереднього керівника

Дата і час інциденту

Де точно трапився інцидент?

Причетні особи

Опишіть якомога докладніше, що сталося

Наприклад:

- назва речовини
- назва і тип машини або транспортного засобу
- події, що призвели до інциденту
- роль, яку зіграла (зіграли) будь-яка особа (особи)

- ▶ У випадку тілесного ушкодження детально опишіть, що саме робила потерпіла особа.
- ▶ Зазначте всі дії, вжиті після того для запобігання аналогічному інциденту.

За потреби зробіть це на окремому аркуші паперу.

Свідки

▶ ЗАПОВНЮЄТЬСЯ ТІЛЬКИ У ВИПАДКУ НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ НА РОБОТІ ЧИ ПРОФЕСІЙНОГО ЗАХВОРЮВАННЯ

Вид травми/захворювання

Причина втрати часу, травми або першої допомоги

Чи було потрібне лікування? Якщо так, назва лікарні/прізвище лікаря

TAK ☐HI ☐

Підпис працівника

Дата

Підпис керівника

Дата

► РМ 5. ВИЯВЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ ЗАЗНАЮТЬ РИЗИКУ, ТА ОЦІНКА НАЯВНОГО РІВНЯ РИЗИКІВ У ВАШІЙ РОБОЧІЙ ЗОНІ

Імовірність (вірогідність) настання події	Потенційна тяжкість або наслідки події		
	Незначна	Помірна	Дуже висока
Малоймовірна	Низький ризик	Низький ризик	Середній ризик
Імовірна	Низький ризик	Середній ризик	Високий ризик
Дуже імовірна	Середній ризик	Високий ризик	Високий ризик

ПОТЕНЦІЙНА ТЯЖКІСТЬ АБО НАСЛІДКИ ПОДІЇ

Незначна: травма чи хвороба, що може вимагати лише незначної першої допомоги або спричинити коротку перерву в робочому процесі. Через таку шкоду особа не виходить на роботу максимум пару днів (якщо взагалі таке має місце).

Помірна: травми або погіршення здоров'я, що можуть спричинити тимчасову непрацездатність, від якої особа може відновитися (наприклад, перелом руки або незначна тріщина кістки). Така травма чи хвороба призводить до відсутності особи на роботі та поганого самопочуття протягом значного періоду часу. Працівник або роботодавець може подати заяву на відшкодування у разі травми чи хвороби, що призвели до втрати робочого часу, або робочий процес може припинитися на пару днів.

Дуже висока: травма чи хвороба або смерть і можлива травма чи хвороба з довготривалими або незворотними наслідками (наприклад, смертю, ампутацією кінцівки або втратою слуху внаслідок шуму). Такі події зазвичай називають «травмами, що змінюють життя».

ІМОВІРНІСТЬ (ВІРОГІДНІСТЬ) НАСТАННЯ ПОДІЇ

Малоймовірна: вірогідність заподіяння комусь шкоди за наявних обставин є українською низькою.

Імовірна: висока імовірність того, що особа, яка працює за наявних обставин, отримає травму чи захворіє.

Дуже імовірна: робочі ситуації, в яких за наявних обставин хтось майже напевно отримає травму чи захворіє.

► РМ 6А. ПЕРЕЛІК ІДЕЙ З УДОСКОНАЛЕННЯ

► Оцінка ризиків

1	
2	
3	
4	
5	

► Створення на підприємстві системи управління безпекою та здоров'ям на роботі

1	
2	
3	
4	
5	

- Визначте невідкладні проблеми, що характеризуються підвищеним ризиком.
- Визначте вдосконалення, яке не потребує особливих зусиль, відповівши на такі запитання:
 - Наскільки ймовірним є впровадження вдосконалення?
 - Я можу почати впроваджувати його негайно?
 - Я можу впровадити його без великих інвестицій?
 - Чи з'являться початкові результати за місяць?
- Для кожної ідеї щодо вдосконалення поставте кожному з наведених вище запитань 0, 1 або 2 зірочки (*).
- Виберіть від шести до десяти вдосконалень.
- Обговоріть і погодьте їх з усією своєю групою.
- Підрахувавши зірочки, подивіться, які вдосконалення забезпечать швидкий успіх.

► РМ 6В. ПЛАН ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА (ПВП)

№	Проект і заходи	Відпові- дальна особа	Показник стану виконання	Дата початку	Планова дата завершення	Фактична дата завершення	Примітки
1							
	1.1						
	1.2						
	1.3						
2							
	2.1						
	2.2						
	2.3						
3							
	3.1						
	3.2						
	3.3						
4							
	4.1						
	4.2						
	4.3						
5							
	5.1						
	5.2						
	5.3						
	5.4						

► РМ 7. ОЦІНКА ТРЕНІНГУ

Будь ласка, дайте нам знати, що ви думаєте. Якщо ви не можете відповісти на якесь запитання, залиште це поле пустим. В інших випадках обведіть кружком найбільш прийнятну відповідь на кожне запитання.

		Повністю згоден	Згоден	Важко відповісти	Не згоден	Зовсім не згоден
1.	Предмет був належним чином розкритий	5	4	3	2	1
2.	Зміст відповідав моїй підготовці та моєму досвідові	5	4	3	2	1
3.	Тренінг був добре підготовлений	5	4	3	2	1
4.	Роздаткові матеріали та засоби були актуальними	5	4	3	2	1
5.	Учасників заохочували брати активну участь у тренінгу	5	4	3	2	1
6.	Ці заходи допомогли мені зрозуміти зміст	5	4	3	2	1
7.	Тренер допоміг мені зрозуміти матеріал	5	4	3	2	1
8.	Тренер надавав слушні відповіді на запитання	5	4	3	2	1
9.	У цілому організація, проведення та планування заходу були забезпечені належним чином	5	4	3	2	1
10.	Місце проведення та передбачені засоби відповідали моїм потребам	5	4	3	2	1

11. Тривалість тренінгу була:

Саме такою, як треба ☐ Надто короткою ☐ Надто довгою ☐

12. Який у вас був ступінь зацікавленості до тренінгу?

Чудовий ☐ Дуже хороший ☐ Хороший ☐ Помірний ☐ Низький ☐

13. Ступінь зацікавленості після тренінгу?

Чудовий ☐ Дуже хороший ☐ Хороший ☐ Помірний ☐ Низький ☐

ОЦІНКА ТРЕНІНГУ (ПРОДОВЖЕННЯ)

14. Чи є у вас які-небудь пропозиції, що, на вашу думку, покращили б цей тренінг?

15. Яка ваша загальна оцінка цього тренінгу?

Відмінно ☐ Дуже добре ☐ Добре ☐ Задовільно ☐ Погано ☐

16. Чи є у вас ще які-небудь коментарі щодо тренінгу?

► 6. ПІДКАЗКИ ДЛЯ ТРЕНЕРІВ

► ПДТ 1. ПЕРЕЛІК ЗАВДАНЬ ТРЕНЕРА

Скористайтесь нижченаведеним переліком завдань для планування тренінгу та підготовки до нього. За потреби додайте необхідні пункти.

Завдання	Планова дата виконання	Стан виконання
Якщо це є доречним — зустрітись з командою МОП для обговорення модуля та змін, які можуть бути необхідними, а також ознайомитися з довідковою інформацією про підприємства-учасники		
Зібрати необхідну інформацію про національне законодавство, що стосується теми модуля		
Переглянути плани занять, основні навчальні моменти й заходи, за потреби доповнити зміст матеріалу		
Підготувати всі навчальні матеріали, зробити копії всіх роздаткових матеріалів		
Зібрати необхідні ресурси та додаткові матеріали для заходів		
Провести тренінг		
Переглянути підсумки та оцінки тренінгу		
Зустрітись з командою Програми SCORE для оформлення графіка відвідувань підприємств		

► ПДТ 2. ВПРАВА «МАЛЕ ПІДПРИЄМСТВО, ВЕЛИКІ ПРОБЛЕМИ»

ТРИВАЛІСТЬ: 10 хв.

Методика: індивідуальна робота з метою підвищення рівня обізнаності щодо важливості безпеки і здоров'я на роботі, а також у повсякденному житті й навколишньому середовищі.

Запропонуйте учасникам записати один або кілька способів, у які підприємство може, на їхню думку, сприяти здоров'ю населення в цілому — певної країни або всього світу.

ПОРАДИ. Учасники можуть подумати над тим, як МСП можуть вплинути на здоров'я населення в світовому масштабі, і ключова роль таких підприємств в умовах нинішньої пандемії може бути яскравим прикладом цього. Немає «правильної» чи «неправильної» відповіді; важливо, щоб думки ґрунтувалися на переконливих аргументах і (або) об'єктивних даних.

Усвідомлення важливого значення БЗР та її ролі не лише в межах окремих робочих зон — логічний спосіб заохочувати належну практику, що може бути корисним для усього населення.

► ПДТ 3. ВПРАВА «НА ФАБРИЦІ – 1». ВИЯВЛЕННЯ НЕБЕЗПЕЧНИХ ФАКТОРІВ У ВАШІЙ РОБОЧІЙ ЗОНІ

ТРИВАЛІСТЬ: 20 хв.

МЕТОДИКА: індивідуальна робота. Попросіть учасників записати три небезпечні фактори, присутні робочих зонах, де вони працюють.

Рекомендується, щоб учасники не контактували одне з одним під час цієї вправи, тому що мета полягає у виявленні різних небезпечних факторів шляхом індивідуального розмірковування, без будь-якого стороннього впливу. Якщо дозволити учасникам спілкуватися під час вправи, думка деяких із них (лідерів, товариських людей) може переважати над думкою сором'язливих/тихих учасників, блокуючи їхнє креативне мислення. Нагадаємо, що небезпечним фактором може бути все, що завгодно, тому вам слід навести деякі приклади різних категорій небезпечних факторів, наприклад: міцні кислоти, шум, віруси, стрес, незручні пози.

Попросіть учасників скласти перелік небезпечних факторів. Ідея полягає в тому, щоб забезпечити виявлення небезпечних факторів, а не ризиків. Це важливо, тому що ці переліки надалі розширятимуться. Можливо, слід зробити копії шаблону оцінки ризиків, які можна буде заповнити.

► ПДТ 4. ВПРАВА «НА ФАБРИЦІ — 2»: ОЦІНКА РИЗИКІВ У ВАШІЙ РОБОЧІЙ ЗОНІ

За допомогою відповідей на вправу «На фабриці — 1», карт і матриць ризиків проведіть на вашому підприємстві оцінку ризиків, визначивши, **кому може бути завдано шкоди та як саме**.

ТРИВАЛІСТЬ: 30 хв.

МЕТОДИКА: робота в групах.

Учасники будуть об'єднані у малі групи (5–6 осіб у кожній, можна з одного підприємства, тому що знання робочої зони — запорука успішного картування та оцінки ризиків). За результатами індивідуальної роботи (вправи «На фабриці — 1») ці нові групи складуть прості картосхеми своїх підприємств (однієї чи кількох робочих зон або підрозділів, за бажанням) і позначають на них місця наявності ймовірних ризиків (за бажанням ризику можна позначити кружечками чи іншими простими фігурами та кольорами), а також основних елементів (дверей, вікон, сходів, проходів тощо) і обладнання підприємства. На картах ризиків слід також позначити місцезнаходження ключових працівників (наприклад, пожежних бригад, відповідальних за питання безпеки, працівників, які надають першу допомогу).

Вам слід запевнити учасників у тому, що для складання карт ризиків не потрібні жодні навички малювання, тому що ці карти — просто схематичні представлення, на яких відображено поточний стан БЗР на підприємстві (де саме знаходяться ризики?). Робота в групах сприяє всеосяжному відображенню ризиків, наявність яких є очевидною для всіх членів групи, та заохочує командний дух.

Коли карти ризиків готові, кожна група повинна оцінити кожний відображений ризик, використовуючи просту матрицю ризиків, наведену в Посібнику для тренерів. Цей крок допомагає розставити за пріоритетами всі ризики, виходячи з *імовірності (вірогідності) їх виникнення та тяжкості* можливих наслідків.⁷ Іншими словами, матриця ризиків допомагає зрозуміти, якими ризиками слід займатися в першу чергу (червона і жовта зони матриці ризиків, що відповідають середньому та високому рівням ризику).

Коли ризики виявлені та оцінені/розставлені за пріоритетом (крок 2 — «Кому може бути завдано шкоди та як саме» – процедури оцінки ризиків), це означає готовність логічного шляху для застосування заходів із контролю ризиків (див. вправу «На фабриці — 3»).

Нагадайте всім учасникам, що карти ризиків і результати оцінки ризиків необхідно документально зафіксувати, зберігати та мати під рукою для подальшого використання, наприклад, для оновлення у випадку встановлення на підприємстві нового устаткування, внесення змін у планування приміщень, проведення інспекцій і аудиту тощо).

Як тренеру вам слід знати недоліки використання матриць ризиків (як-от суб'єктивність оцінки імовірності й тяжкості), проте необхідно підкреслити й те, що ці засоби є легкими у застосуванні навіть неспеціалістами і загалом корисними. На завершення цієї вправи слід закликати учасників проявляти творчий підхід до оцінки ризиків, тому що будь-яку процедуру чи метод можна покращити й пристосувати до потреб і ресурсів конкретного підприємства⁸.

Можливо, коли учасники приймають рішення про поточний рівень ризику, варто показати слайд «Оцінка рівнів ризику за допомогою матриць ризиків». Крім того, пропонуємо використати РМ 5, в якому наведено визначення термінів «імовірність» і «тяжкість».

7. Точні визначення кожної категорії імовірності ризику та тяжкості наслідків наведені у розділі щодо матриць ризиків глави 3 Посібника для слухачів.

8. Дедалі ширше використовуються мобільні застосунки, які також можуть сприяти проведенню оцінки ризиків. Деякі корисні застосунки можна знайти за посиланням <https://www.ilo.org/global/publications/apps/lang--en/index.htm>

Попросіть учасників записати свої відповіді. Тренерам необхідно забезпечити, щоб учасники виявили хоча б один середній чи високий ризик, тому що це знадобиться у вправі «На фабриці — 3».

► ПДТ 5. ВПРАВА «НА ФАБРИЦІ — 3»: ПРОПОНУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ КОНТРОЛЮ РИЗИКІВ, ОЦІНЕНИХ У ВПРАВІ «НА ФАБРИЦІ — 2», ЗГІДНО З ІЄРАРХІЄЮ ЗАХОДІВ ІЗ КОНТРОЛЮ

За результатами виконання вправи «На фабриці — 2» оберіть відповідні та здійсненні заходи з контролю ризиків, ураховуючи ієрархію заходів із контролю.

ТРИВАЛІСТЬ: 15 хв.

МЕТОДИКА: робота в групах.

Запропонуйте учасникам знов об'єднатися у ті самі групи, що й у попередній вправі. Скажіть, щоб вони запропонували реалістичні заходи з контролю ризиків, наявних у них на підприємстві, що були раніше виявлені/відображені на картосхемі/розставлені за пріоритетом (зараз ми знаходимося на кроці 3 «Що вже робиться? Які подальші дії потрібні для зменшення ризику?») процедури оцінки ризиків, запропонованої в Посібнику для слухачів. Нагадайте учасникам, що запропоновані ними заходи з контролю повинні враховувати ієрархію заходів із контролю (можете залишити на екрані слайд з інформацією про ієрархію заходів із контролю як довідку, щоб під час виконання вправи його бачили всі). Дуже важливо наголосити, що перш за все слід усунути небезпечні фактори. Якщо усунути їх неможливо, необхідно розглянути заміну цих факторів безпечнішими альтернативами. Ці два заходи з контролю ризиків для безпеки та здоров'я є найбільш ефективними, і цей момент необхідно прояснити, щоб підтримати застосування логічного підходу до контролю ризиків. Якщо після вжиття цих заходів ризик зберігається (т. зв. «залишковий ризик»), розглядаються колективні заходи, а заходи щодо індивідуального захисту (наприклад, ЗІЗ) залишаються в якості останнього засобу (менш ефективного). Багато МСП у якості основного заходу контролю ризиків досі помилково застосовують ЗІЗ, тому ця вправа повинна використовуватися для підкріплення логічної послідовності, визначеної ієрархією заходів із контролю, та сприяти розвіюванню цього поширеного хибного уявлення.

Для документування результатів оцінки ризиків учасники можуть скористатися шаблоном оцінки ризиків (РМ 3).

► ПДТ 6. ВПРАВА ЩОДО ЗАХОДІВ

ТРИВАЛІСТЬ: 1 год. — на виконання вправи, 20 хв. — на обговорення пропозицій з удосконалення діяльності підприємств.

МЕТОДИКА: робота в групах.

У цій останній вправі учасники мають можливість застосувати поняття, принципи та методи, які вони вивчили або про які розширили знання на тренінгу, до проведення оцінювання ризиків на власних підприємствах і сформулювати належні та реалістичні⁹ пропозиції щодо контролю ризиків. Мета цієї вправи полягає в тому, щоб: (i) переглянути засвоєний на тренінгу матеріал і результати всіх попередніх вправ; (ii) дати учасникам змогу подумати про те, які сфери вони б першочергово розглядали на предмет наявності ризиків і чому (наприклад, сфери з високою аварійністю; сфери, в яких активно працюють спеціалісти з БЗР, тощо); (iii) визначити, що знадобиться підприємствам для того, щоб змінити ситуацію на краще, як зазначено на слайді «Якого рівня досягло ваше підприємство?».

Слід надати пропозиції за такими аспектами, як здоров'я та безпека на виробничих ділянках, прихильність керівництва, визначення обов'язків і порядку притягнення осіб до відповідальності, формування показників стану виконання тощо.

Учасники повинні виконати вправу «На фабриці» як четвертий крок оцінки ризиків, зазначивши у шаблоні відповідальних осіб і реалістичні строки виконання. У «переліку ідей з удосконалення» учасникам необхідно вказати, в яких групах виявлених факторів слід проводити оцінку ризиків у першу чергу й чому. Потім вони повинні зазначити, які заходи потрібні на їхньому підприємстві для розробки/вдосконалення/моніторингу СУБЗР.

Слід підкреслити, що встановлені строки проведення тренінгу мають бути дотримані, тому тривалість цієї вправи слід обмежити до однієї години, але зазначити, що після повернення до роботи учасники зможуть розробити власні контрольні переліки з урахуванням конкретних потреб своїх підприємств. Поясніть, що результати оцінки ризиків, виконаної кожною групою, слід занотувати у плані вдосконалення діяльності підприємства (РМ 6b), формі, яка полегшує їх подальшу презентацію на етапі обговорення.

Як тренер ви повинні бути готові допомогти кожній групі, відповідаючи на будь-які запитання, що можуть виникнути у членів групи, але доцільно, щоб групи виходили з власного знання своїх підприємств, свого досвіду роботи і власної мудрості. Інформація, отримана завдяки тренінгу на цей момент, зміцнить упевненість учасників, тому ідеї щодо вдосконалення виникатимуть легко. Ваша роль полягатиме у підтриманні креативності учасників, під час дискусії, якою завершиться вправа, — у стимулюванні критичного мислення: наприклад, можна попросити кожную групу обґрунтувати причину, з якої вони запропонували для максимально можливого зменшення рівня шуму запровадити технічний захід із контролю (як, наприклад, ізоляція та огороження друкарських верстатів), а не просто застосувати засоби захисту органів слуху (наприклад, вушні вкладики або навушники). Інакше кажучи, під час обговорення ви можете зіграти роль «адвоката диявола», щоб домогтися логічних відповідей, здатних обґрунтувати запропоновані вдосконалення.

Можете нагадати аудиторії, що будь-які нові заходи з контролю ризику, як технічного, так і організаційного характеру, колективні або особисті, передбачають прийняття рішень і також часто — здійснення певних витрат. Отже, представникам працівників необхідно

9. Запропоновані заходи з контролю повинні враховувати практичні можливості підприємства щодо їх утілення в життя.

зуміти переконати керівників і роботодавців у дієвості та зручності практичної реалізації таких заходів. Наприклад, ви можете запропонувати, щоб за кожної можливості використовувалися статистичні дані з надійних національних і міжнародних джерел у сфері БЗР (наприклад, організацій, об'єднань, публікацій, підприємств, профспілок тощо), які можуть бути корисним доповненням до планів з удосконалення.

Дані можуть значно зміцнити обґрунтування пропозицій, якщо вони є об'єктивними та не піддаються впливові особистих або колективних думок чи переконань. Намагайтеся, щоб етап дискусії був чітким, простим і зосереджувався на необхідних удосконаленнях. Найбільш актуальні питання, порушені кожною групою, можна записати на фліпчарті, щоб їх побачили всі (можна зробити знімки на мобільний телефон і розіслати учасникам). Крім того, тренер повинен надати позитивні відгуки, наприклад: «Ціню, що ви вибрали вдосконалення, які можуть зробити повсякденну працю на підприємстві приємнішою: влаштування зони відпочинку зі зручними місцями для сидіння, столом і холодною питною водою – це просте недороге вдосконалення є дуже корисним для працівників, особливо у спекотні місяці». Проте, чи можуть інші групи надати додаткові пропозиції? Стимулюйте кожну групу до внесення таких пропозицій, наприклад: «На столі в зоні відпочинку можна розмістити листівки та гаджети, щоб працівники могли читати їх та передавати їх колегам або членам сім'ї задля підвищення рівня обізнаності з питань БЗР».

► ПДТ 7. ВПРАВА (НЕОБОВ'ЯЗКОВА): СПІЛЬНИЙ КОМІТЕТ ІЗ БЕЗПЕКИ ТА ЗДОРОВ'Я (СКБЗ)

ТРИВАЛІСТЬ: 20 хв.

МЕТОДИКА: рольова гра. Попросіть учасників об'єднатися у дві групи: працівників і керівників. Поясніть, що вони перейдуть до «протилежної» групи, щоб помінятися ролями: керівники стануть працівниками й навпаки. Кожна група обере двох членів, які обговорять випадок ґендерно зумовлених домагань, описаний нижче. Поясніть, що всі члени кожної групи повинні надавати своєму представнику поради та підтримку.

Цілі цієї вправи полягають у тому, щоб зосередити увагу на поширених ґендерних проблемах у сфері праці, заохотити повагу та всеохопність, підкреслити, що здорове та безпечне робоче середовище повинно також бути вільним від насильства й домагань, відтворити ситуацію, в якій СКБЗ підприємства може запропонувати практичні заходи для запобігання домаганням і їх усуненню. Важливо завершити цю вправу наголосом на тезі про те, що забезпечити нетерпимість до насильства та домагань у будь-якій формі на підприємстві є обов'язком кожного.

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ

Occupational Safety and Health — A Guide for Labour Inspectors and other stakeholders <https://www.ilo.org/global/topics/labour-administration-inspection/resources-library/publications/guide-for-labour-inspectors/lang--en/index.htm>

Training package on workplace risk assessment and management for small and medium-sized enterprises https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/training/WCMS_215344/lang--en/index.htm

A 5 step guide for employers, workers and their representatives on conducting workplace risk assessments https://www.ilo.org/global/topics/safety-and-health-at-work/resources-library/publications/WCMS_232886/lang--en/index.htm

ILO Encyclopaedia of Occupational Health and Safety (2012): <https://www.iloencyclopaedia.org/>

WHO. Health Topics: Occupational Health: <https://www.who.int/health-topics/occupational-health>

ILO. Personal Protective Equipment Helps You Stay Safe and Healthy. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---lab_admin/documents/instructionalmaterial/wcms_537874.pdf 13 December 2016.

Global Manual for WISE - Work Improvements in Small Enterprises Action WISE Action Checklist Page 8 https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---safework/documents/instructionalmaterial/wcms_621054.pdf

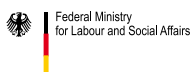

Поточні та минулі донори

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

Federal Ministry
for Labour and Social Affairs

Norad

Liberté • Égalité • Fraternité
RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

SIEMENS
Ingenuity for life

Sweden
Sverige

UKaid
from the British people

Міжнародна
організація
праці

Vision Zero Fund є частиною
флагманської програми МОП «Безпека і
здоров'я для всіх», що формує культуру
безпечної та здорової праці

Міжнародна організація праці
Route des Morillons 4 CH-1211
Geneva 22 Switzerland
ilo@ilo.org